

Viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystės raiškos muzikinėje veikloje tendencijos

Jolanta Lasauskienė¹, Gintarė Jasionienė²

¹ Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Muzikos katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, jolanta.lasauskiene@leu.lt

² Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Muzikos katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, jasioniene.gintare98@gmail.com

Anotacija. Šiandienėje edukologijoje itin akcentuojamas siekis humanizuoti ugdymo procesą, t. y. orientuoti į ugdytinio individualybę, skatinti jo saviraišką, gebėjimų bendrauti, veikti kartu su komanda, prisiimti lyderio vaidmenį ugdymą(si). Šiame straipsnyje atskleidžiamos viduriniojo mokyklinio amžiaus (14–16 metų) mokinių lyderystės muzikinėje veikloje raiškos tendencijos, tiriant Alytaus pagrindinio ugdymo mokyklas. Atskleistas reikšmingas skirtumas tarp šio amžiaus mokinių lyderystės visų apraiškų (iniciatyvumo, kūrybiškumo, meniškumo, inovatyvumo) empirinių požymių svarbos ir jų raiškos muzikinėje veikloje lygio. Tai rodo pasirinktos temos aktualumą ir galimybes skatinti lyderystės muzikinėje veikloje raišką bendrojo ugdymo mokykloje.

Esminiai žodžiai: *lyderystė, muzikinė veikla, lyderystės raiškos modelis, pagrindinė mokykla, vidurinis mokyklinis amžius.*

Įvadas

Asmens lyderystė yra iššūkis ir atsiverianti saviraiškos galimybė tiek profesiniame, tiek asmeniniame gyvenime (Jay, 2010). Kaip teigiama *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose* (2008), labai svarbu ugdyti aktyvų, kūrybingą, atsakingą pilietį, įgijusį kompetencijas, būtinas sėkmingai socialinei integracijai ir mokymuisi visą gyvenimą. Atnaujintose *Vidurinio ugdymo bendrosiose programose* (2011) pažymima, kad itin

svarbu integruoti įgytus gebėjimus į mokinių mokymąsi ir sieti ugdymą su gyvenimo aktualijomis. Mokytojai skatinami ugdymo procese taikyti aktyvaus ir interaktyvaus mokymo(si) metodus, padedančius mokiniui įgyti ne tik dalyko žinių ir gebėjimų, bet ir išsiugdyti socialinius gebėjimus – bendrauti, veikti su komanda, prisiimti lyderio vaidmenį.

Kas yra tikroji lyderystės prasmė? Kodėl ji tokia svarbi šiuolaikinėje, nuolat besikeičiančioje švietimo aplinkoje? Kokios lyderystės savybės būdingos skirtingiems edukacinės praktikos dalyviams (mokytojams, mokyklų vadovams, mokiniams, studentams)? P. G. Northouse (2009) nuomone, lyderystė – tai procesas, kuriuo individai skatina individų grupes siekti bendrų tikslų. G. Cibulskas, V. Žydžiūnaitė (2012) pritaria, kad lyderystė nėra statiška (tai nėra padėtis, statusas ar pareigos organizacijoje) ir tai nėra įgūdis; tai yra procesas, grindžiamas individualia ir organizacine plėtote. Be to, lyderystė nėra trumpalaikis ir vienadienis procesas ir ji visuomet yra kontekstuali. Dalį savo gebėjimų ir savybių lyderiai išsiugdo veikdami konkrečiose situacijose (Stogdill, 1990). Lyderyste vadinamas ir vizijos turėjimas bei jos perteikimas kitiems, charizma (sąžiningumas, patikimumas, inteligencija, gebėjimas bendrauti) (Bass, 1998). Lyderiai privalo būti intelektualūs, savo srities žinovai, turintys meistriškus organizacinius, komunikacinius, proceso valdymo gebėjimus, jie turi būti tolerantiški ir atviri patirčiai (Hersey et al., 2007). Kitų autorių (Litwin, Stringer, 2008) išskiriami lyderio bruožai yra: sugebėjimas įkvėpti pasitikėjimą kitiems žmonėms, energija ir orientacija į veiksmą, emocinis išraiškingumas ir šilumas, pasirengimas prisiimti asmeninę riziką, originalių strategijų naudojimas ir kt.

S. Blandfordas, C. R. Jacksonas (2010) pažymi, kad lyderis – tai kūrybingas žmogus, galintis prisiimti atsakomybę už savo mokyklos gyvenimo kaitą, mokymą ir mokymąsi. Autorių manymu, kiekvienas asmuo, dirbantis švietimo sistemoje ar joje besimokantis, yra potencialus lyderis. Tačiau palanki lyderiams aplinka gali susiformuoti tik tada, kai tarp visų švietimo sistemos dalyvių egzistuoja kolegiški, asmens pastangas vertinantys santykiai, grįsti bendradarbiavimu, leidžiančiu visiems atskleisti savo sugebėjimus ir idėjas. Mokslininkai (Hargreaves, 2007; Finkas, 2010; Marzano et al., 2011), ieškantys atsakymų į klausimą „Kas lemia sėkmingą mokinių mokymąsi?“, analizuoja lyderystę ir personalo valdymą, mokyklos kultūrą (puoselėjamas vertybes mokykloje), šeimos įtaką mokymuisi. Taip pat gilinamasi į mokytojų lyderystės įtaką ugdymo kokybei (Sillins, Mulford, 2002; Lieberman, Miller, 2004; Leithwood et al., 2006). Tokių tyrimų metu gauti rezultatai galėtų padėti praktiškai panaudoti lyderystę tobulinant švietimo kokybę. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) pabrėžia, kad efektyvi mokyklų lyderystė yra laikoma pagrindiniu ženkliu švietimo reformos ir geresnių švietimo rezultatų raktu (Cibulskas, Žydžiūnaitė, 2012). Vadybos problemoms spręsti pastaruoju metu taikomi lyderystės plėtros projektai, pvz., Lietuvoje vykdomas sisteminis švietimo vadybos projektas „Lyderių laikas“.

Lyderystė švietime kaip tyrimo objektas yra labai populiarus užsienio mokslo darbuose. Lietuvoje švietimo lyderystės reiškinyms dar nėra visiškai ištirtas (Rupšienė, Skarbalienė,

2010). Mokslo tyrimuose daugiau nagrinėjama ekonomikos ir verslo organizacijų, politikos, valdymo technologijų, socialinių paslaugų sektoriaus lyderystės problematika (Paulavičienė, 2007; Pileckienė, Žadeikaitė, 2009). Dauguma švietimo lyderystės tyrimų yra skirti mokyklų vadovų lyderystės kompetencijoms, jų charakteristikoms nustatyti (Kvieskaitė, 2008; Valuckienė, Žvirdauskas, 2009; Bruzgelevičienė, Nedzinskaitė, 2012; Semeckas, 2014). Mokytojų lyderystės raiškos aspektus nagrinėjo M. Bujokaitė (2010), L. Rupšienė, A. Skarbalienė (2010). Atskleista, kad Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų mokytojams yra būdingos tokios lyderystės savybės kaip atsakomybės jausmas, aukšti asmeniniai standartai (siekis būti geriausiu), stipri vizija ir lojalumas. Remiantis nuostata, kad lyderiai ugdo lyderius (Masiulis, Sudnickas, 2007), darytina išvada, kad lyderystė švietimo sistemoje ir, visų pirma, bendrojo ugdymo mokykloje yra labai svarbi.

Problema. Lyderystės raiška tampa svarbi ir meniniame ugdyme, tačiau empirinių tyrimų, analizuojančių mokinių lyderystės muzikinėje veikloje specifika, kol kas neaptikta. Užsienio muzikos edukologų straipsniuose apibūdinami tik atskiri šios problemos aspektai (Paris, Sedano, 2011; Piaw et al., 2014). Lyderystės ugdymo svarba viduriniojo mokyklinio amžiaus laikotarpiu gali būti paaiškinta tuo, kad paaugliai bando rasti savo vietą, pasikeisti patys, kad joje prisitaikytų, ir keisti aplinką, kad pritaikytų sau (Barauskaitė, 2001; Martišauskienė, 2010; Akelaitis, Malinauskas, 2013). Nuo to, kokias lyderystės savybes jaunoji karta pripažins svarbiausiomis, tokiomis ir vadovausis gyvenime, o tai reiškia, tokia bus mūsų visuomenė, jos lyderiai. Todėl mokinių lyderystės tyrimai praktiškai aktualūs ir moksliskai pakankamai nauji.

Meninio (muzikinio) ugdymo reikalingumas visiems mokiniams šiandien tampa vis akivaizdesnis, nes taip puoselėjamos tokios šiuolaikinėje visuomenėje vertinamos savybės, kaip kūrybiškumas, inovatyvumas, empatiškumas, kultūrinis sąmoningumas (*Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos*, 2008). Muzika savitai išreiškia žmogaus individualumą (muzikinį skonį, vertinimą ir saviraiškos savitumą) ir jo socialumą (dalyvavimas koncertuose ir jų lankymas). Motyvuotai dalyvaudami kūrybos ir meno vertinimo veiklose mokiniai aiškinasi meno svarbą asmenybės tobulėjimui, individualumo skleidimuisi, įgyja meniniam komunikavimui reikiamų žinių, specifinių ir bendrųjų gebėjimų. Per muzikinę kūrybinę veiklą mokiniai ugdomi pasitikėjimą savimi, iniciatyvumą, atsakingumą, kritinio mąstymo bei problemų sprendimo gebėjimus. T. A. Regelskio (2006) manymu, meninė lyderystė apima bendravimą ir bendradarbiavimą, viešąjį kalbėjimą, scenos baimės įveikimą, balso, dikcijos valdymą, kūrybiško mąstymo lavinimą. Tačiau šios ugdytinos lyderystės savybės nėra plačiau analizuojamos. Siekiant atskleisti, kas pastaruoju metu lemia viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių asmenybės kryptingumą, jų gebėjimo prisiimti lyderio vaidmenį ugdymąsi, svarbu iširti, kokios lyderystės savybės muzikinėje veikloje yra būdingos šio amžiaus mokiniams ir kokios yra mokinių lyderystės ugdymo muzikine veikla galimybės. Ir toliau išlieka aktuali **problema**: kokia yra mokinių lyderystės raiška muzikinėje veikloje. Kyla klausimas, kiek šiuolaikinėse ugdymo programose keliami tikslai – išsiugdyti gebėjimą prisiimti

lyderio vaidmenį – įsitvirtino šiandienos mokykloje (*Valstybinės švietimo strategijos 2013–2022 metų nuostatos*, 2012).

Tyrimo objektas – viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystės raiškos muzikinėje veikloje tendencijos.

Tyrimo tikslas – empirinio tyrimo pagrindu atskleisti viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystės raiškos muzikinėje veikloje tendencijas.

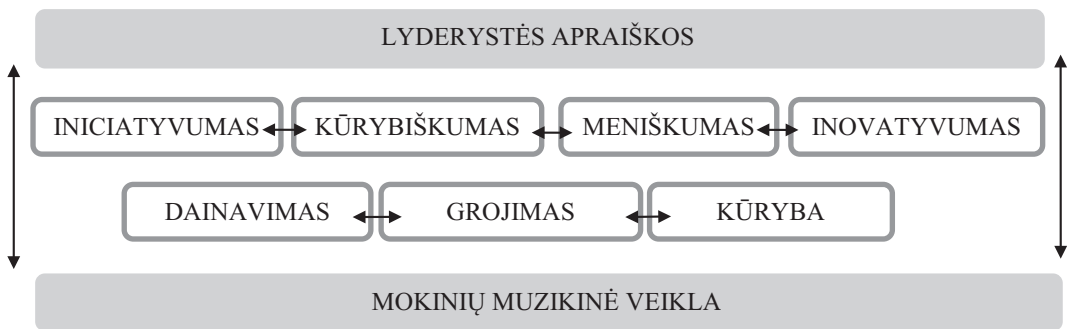
Tyrimo organizavimas. Remiantis mokslinės literatūros analize apklausai raštu buvo parengtas viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystės raiškos muzikinėje veikloje modelis (aprašas). Remiantis juo, mokiniams pateiktas uždarojo tipo klausimynas, padėjęs nustatyti mokinių lyderystės raiškos muzikinėje veikloje ypatumus. Klausimyną sudarė keturios klausimų grupės, leidžiančios apibrėžti šio amžiaus mokinių sampratą apie lyderystę savybių svarbą muzikinėje veikloje ir nustatyti pačių mokinių lyderystės raiškos praktinėje muzikinėje veikloje lygį. Diagnostinis mokinių lyderystės tyrimas buvo atliekamas pagal nustatytus lyderystės komponentų (savybių) empirinių požymių pasireiškimo lygio vertinimo kriterijus: mokiniai turėjo įvertinti kiekvieną teiginį pagal svarbą (3 balų skale) ir raiškos praktinėje muzikinėje veikloje lygį (4 balų skale). Duomenys analizuojami taikant aprašomosios statistikos dydžius (skaičiuoti absoliutūs ir procentiniai dažniai).

Mokslinės literatūros analizė parodė, kad lyderystės problematika mokslo tyrimuose yra įvairialypiai nagrinėjama tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslininkų. Tačiau problemos sudėtingumas, daugiaplaniškumas (lyderystė – sudėtinga, integrali asmenybės savybė, suprantama kaip asmenybės kryptingumą, charakterį, gebėjimus nusakančių bruožų visuma) lemia tai, kad iki šiol nėra vieningos mokinių lyderystės sampratos. Kadangi iki šiol vis dar nėra aišku, kuri lyderiavimo teorija yra efektyviausia konkrečioje situacijoje, kokie mokinio lyderio asmeniniai bruožai turėtų būti jam svarbiausi, šiame tyrime siekiama integruoti skirtingų autorių požiūrių įžvalgas (Girdzijauskienė, 2004; Regelski, 2006; Litwin, Stringer, 2008; Northouse, 2009; Tavoras, 2011; Lambert, 2011; Šilingienė, 2012 ir kt.). Remiantis minėtomis teorinėmis idėjomis, buvo išskirti keturi viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystės muzikinėje veikloje komponentai: 1) iniciatyvumas (savęs ir kitų skatinimas įsitraukti į muzikinę veiklą); 2) kūrybiškumas, pasireiškiantis muzikinės veiklos originalumu, savarankiškumu, sklandumu, lankstumu, įžvalgumu; 3) meniškumas (muzikinių intonacijų estetinės prasmės suvokimas, grožėjimasis atliekamu muzikos kūriniumi, įsijautimas į muziką); 4) inovatyvumas (naujų muzikinių idėjų įgyvendinimas ir sklaida). Šios savybės sudarė viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystės raiškos muzikinėje veikloje modelio pagrindą. Kiekvienam lyderystės komponentui būdingi saviti gebėjimai (juos apibūdinančius teiginius žr. pav.).

Muzikinėje veikloje mokinių lyderystė gali reikštis atliekant (dainavimas, grojimas), kuriant (improvizavimas, komponavimas, aranžavimas), interpretuojant ir vertinant muziką (*Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos*, 2008; *Vidurinio ugdymo bendrosios programos*, 2011). Muzikavimo ir kūrybos veikla yra dominuojanti, integruo-

janti, papildanti visas kitas muzikines praktikas. Kūrybos reikšmės išaugimas susijęs ir su naujų technologijų įtaka (*Kompiuterinių muzikos technologijų bendroji programa mokiniams, besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programą*, 2007). Nors moderni muzikinė įranga ir kompiuteris nėra būtina sąlyga kūrybiniam mokinių užsiėmimams, tačiau būtent jų panaudojimas leidžia per gana trumpą laiką įgyvendinti vienokį ar kitokį muzikinį projektą (įrašyti ir užrašyti garsą, atlikti muziką, kurti įvairaus pobūdžio garsinę medžiagą). Todėl viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystę muzikinėje veikloje buvo numatyta tyrinėti trimis lygmenimis – dainavimo, grojimo ir muzikinės kūrybos.

Viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystės raiškos muzikinėje veikloje modelio schema pavaizduota 1 pav.:

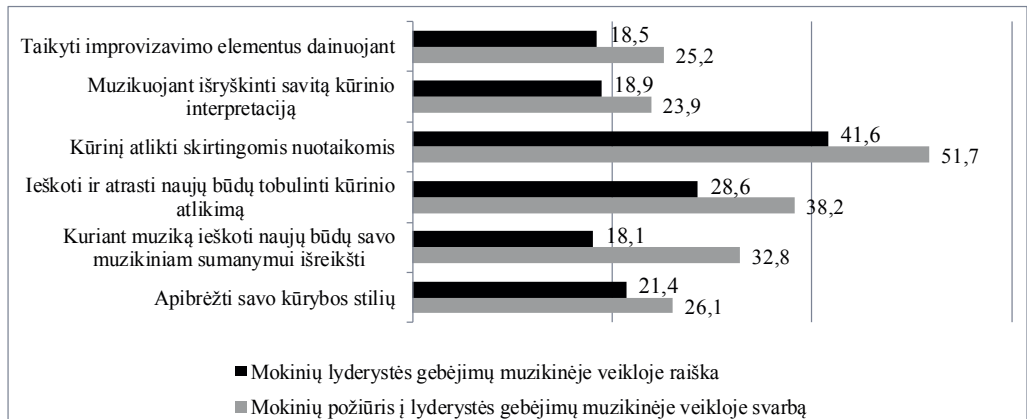
1 pav. Viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystės raiškos muzikinėje veikloje modelio schema

Tyrimo imtis. Tyrimas buvo atliktas 2013 m. spalio–lapkričio mėnesį. Atsitiktinės atrankos būdu buvo atrinkti viduriniojo mokyklinio amžiaus (14–16 metų) mokiniai iš Alytaus miesto pagrindinių mokyklų: Alytaus „Šaltinių“ (n = 152) ir Alytaus „Dainavos“ (n = 86) mokyklos. Tiriamąją imtį sudarė 238 VIII–X klasių mokiniai (117 mergaičių ir 121 berniukas).

Tyrimo rezultatai

Nagrinėjant mokinių lyderystės raiškos muzikinėje veikloje ypatumus verta palyginti, kaip siejasi mokinių nuomonė apie lyderystės svarbiausias apraiškas ir reali jų raiška mokinių praktinėje muzikinėje veikloje. Paveiksluose pateikiami lyderystės empiriniai požymiai bei šių požymių raiška mokinių muzikinėje veikloje pagal požiūrio reikšmingumą (labai svarbu) ir raiškos lygį (labai aukštas). Iš analizės duomenų matyti, kad visų lyderystės raiškos požymių muzikinėje veikloje lygis yra gerokai žemesnis nei mokinių požiūris į jų svarbumą.

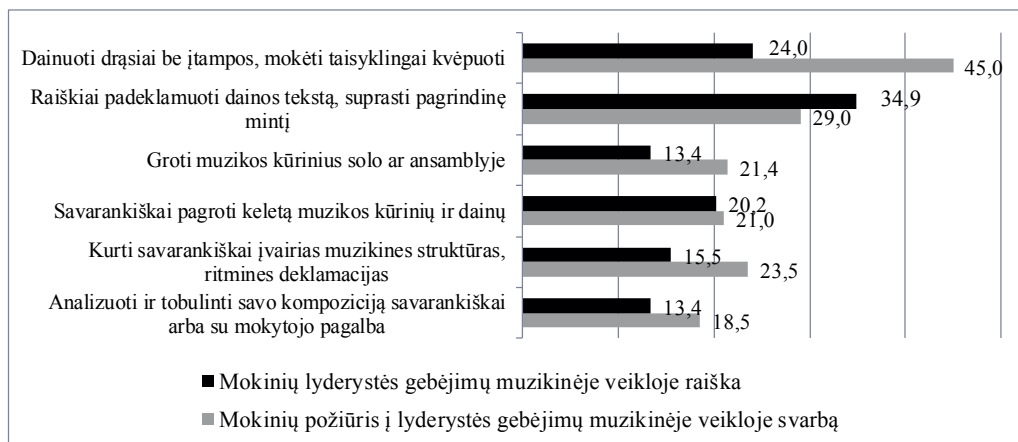
Galima pastebėti, kad viduriniojo mokyklinio amžiaus mokiniai daugiausia pa-
brėžė **inovatyvumo** apraiškų svarbą (2 pav.), tačiau praktinėje muzikinėje veikloje šio
komponento empirinių požymių raiškos lygis yra žemesnis. Palankiausiai mokiniai
vertina muzikinės raiškos (grojimo) originalumą: gebėjimą atlikti kūrinį skirtingomis
nuotaikomis, papildyti judesiu, ritminiu pritarimu labai svarbiu esant nurodė daugiau
nei pusė (51,7 proc.) mokinių, kai labai aukštu raiškos lygiu pasižymėjo per trečdalis
(41,6 proc.) mokinių.

2 pav. Mokinių požiūrių į lyderystės inovatyvumo raišką muzikinėje veikloje ir savo inovatyvumo raiškos aukščiausių vertinimų skirstinys (proc.)

Kaip matyti, žemiausiai įvertinti visi muzikinės kūrybos (kompozicijų kūrimo, improvizavimo) raiškos požymiai. Beveik trečdalis (32,8 proc.) mokinių kurdami muzikines kompozicijas neieško naujų būdų, kaip pajavairinti kūrinio atlikimą (pridedant judesį, ritminį pritarimą, keičiant dinamiką, tempą). Taip pat vyresnieji mokiniai (26,1 proc.) sunkiai geba apibrėžti savo muzikinės kūrybos stilių. Taikyti improvizavimo elementus interpretuojant muziką kol kas pavyksta tik kiek mažiau nei penktadaliui (18,5 proc.) apklaustų mokinių. Tokius duomenis iš dalies lemia menka mokinių muzikinės kūrybinės veiklos patirtis. Galima daryti prielaidą, jog muzikos mokytojai bendrojo ugdymo mokykloje nepakankamai skatina mokinius improvizuoti. Kita vertus, improvizavimas muzikos pamokose yra palyginti reta veiklos rūšis (Girdzijauskienė, 2003; 2004). Be to, mokinių improvizavimas prienamas tik tuomet, jei improvizuoja pats muzikos mokytojas. Panašias išvadas daro ir kiti autoriai (Daugėlienė, Strakšienė, 2012), kurių tyrimai parodė, kad studentai, būsimi muzikos mokytojai, labai palankiai vertina muzikinės improvizacijos taikymą pamokoje, tačiau jų pačių pasirengimo improvizuoti lygis kol kas menkas.

Analizuojant lyderystės **iniciatyvumo** muzikinėje veikloje apraiškas (3 pav.) matyti, kad labiausiai išsiskiria mokinių nurodytas dainavimo laisvumo (gebėjimo dainuoti drąsiai, be įtampos) požymio teorinio reikšmingumo ir praktinės raiškos lygis (kaip labai svarbų nurodė 45,0 proc. mokinių, kai labai aukštu raiškos lygiu pasižymėjo tik 24,0 proc. mokinių).

3 pav. Mokinių požiūrių į lyderystės iniciatyvumo raišką muzikinėje veikloje ir savo lyderystės iniciatyvumo aukščiausių vertinimų skirstinys (proc.)

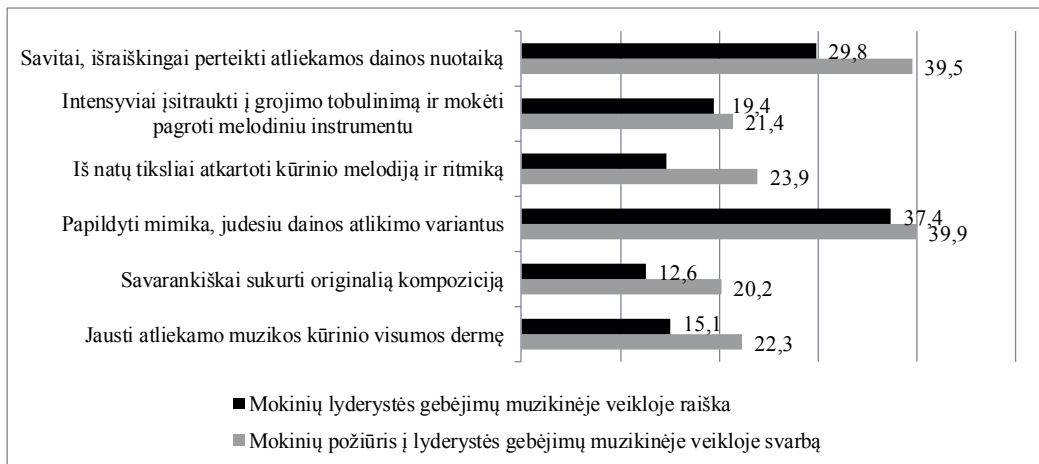
Taip pat nuo mokinių nurodyto svarbos lygio stipriai besiskiriantis yra visų kitų muzikinės kūrybos (įvairių muzikinių struktūrų, ritminių deklamacijų, pritarimų dainoms komponavimas, gebėjimas analizuoti ir tobulinti savo kompozicijas savarankiškai arba su mokytojo pagalba) empirinių požymių raiškos lygis. Nustatyta, kad beveik šeštadaliui (13,4 proc.) mokinių vis dar sunkiai sekasi pagroti muzikos kūrinius solo ir (ar) ansamblyje, atskleisti savitą muzikos kūrinio interpretaciją, ansamblio pojūtį. Gali būti, jog tokius duomenis lėmė nedidelė šio amžiaus mokinių savęs vertinimo patirtis. Tačiau šie duomenys byloja ir apie pagrindinės mokyklos mokinių grojimo įgūdžių stoką. Tokius rezultatus gali lemti išskirtinis dainavimo ir muzikos klausymo užduočių dominavimas muzikos pamokose. Muzikinio ugdymo realybės stebėjimai rodo, kad pagrindinė muzikinės veiklos rūšis yra muzikos interpretavimas dainuojant.

Kūrybiškumas, kaip aukščiausia asmens raiškos pakopa, svarbus visų pakopų ugdytiniams. Kūrybingumas tiesiogiai siejamas su kūryba ir aiškinamas kaip sugebėjimas meninėmis formomis (meno vaizdais bei simboliais) išreikšti save, laisvai išsakyti savo mintis, vienaip ar kitaip išreikšti emocijas ir parodyti savo santykį su pasauliu bei siekiu tą pasaulį keisti (Gaižutis, 1988). Lietuvos muzikos edukologai R. Girdzijaukienė (2003;

2004), V. Tavoras (2011), A. Girdzijauskas (2012) ir kt. sutinka, kad kūrybiškumas turi būti pradedamas ugdyti kuo jaunesniame amžiuje.

Analizuojant lyderystės kūrybiškumo muzikinėje veikloje apraiškas (4 pav.), matyti, kad mažiausi skirtumai išryškėjo pagal dainavimo savitumo ir grojimo išraiškingumo požymius (gebėjimą papildyti mimika, judesiu dainos atlikimo variantus labai svarbiu nurodė 39,9 proc. mokinių, kai labai aukštas raiškos lygis – 37,4 proc.; gebėjimą intensyviai įsitraukti į grojimo procesą labai svarbiu nurodė 21,4 proc., o labai aukštas raiškos lygis – 19,4 proc.). Tik pagal muzikos komponavimą (kompozicijų kūrimą) labai išsiskiria nurodytas teorinis svarbumo ir praktinės raiškos lygis. Tad siekiant įtraukti mokinius į įvairią muzikinę raišką (muzikos atlikimą, kūrybą, koncertavimą) pamokose, matyt, derėtų sudaryti palankesnes sąlygas reikštis muzikinės kūrybinės veiklos rūšims. Nors metodinėje literatūroje (Girdzijauskienė, 2003; Barkauskas, 2013) pateikta nemažai informacijos apie ugdytinių įtraukimo į muzikinę kūrybinę veiklą metodus, vis dėlto, remiantis šio ir kitų tyrimų duomenimis, akivaizdu, kad ši veiklos forma išnaudojamos ne iki galo.

Analizuojant lyderystės **meniškumo** apraiškas (5 pav.), matyti, kad tiek interpretavimo harmoningumo (jausti atliekamo muzikos kūrinio visumos dermę, išreikšti atskirų frazių meninę jungtį, nusakyti muzikos kūrinio grožį, atskleisti jo asmeninį supratimą) požymių nurodytas reikšmingumas, tiek ir šių požymių raiška muzikinėje veikloje žema.

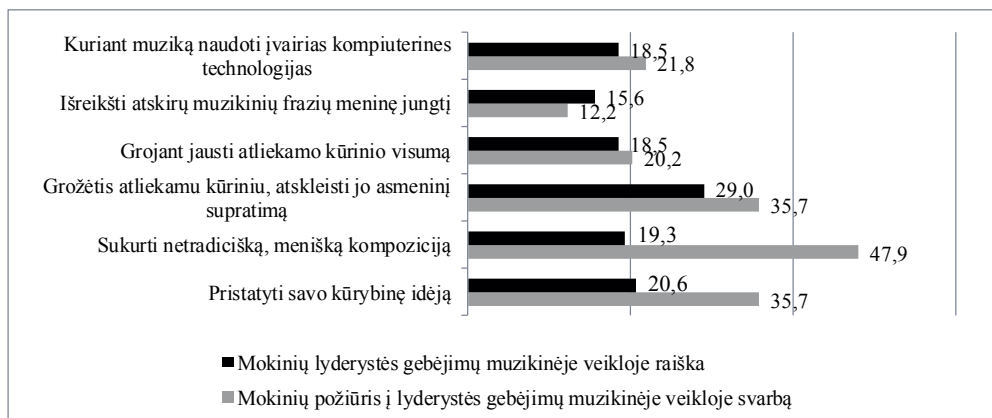

4 pav. Mokinių požiūrių į lyderystės kūrybiškumo raišką muzikinėje veikloje ir savo kūrybiškumo raiškos aukščiausių vertinimų skirstinys (proc.)

Z. Rinkevičius (2002, p. 254) pagrįstai teigia, kad muzikos stiprybė ir vertė yra jos meniškumas, sukeliantis meninius išpūdžius, žadinantis estetinį pojūtį. Kaip matyti, beveik

pusė (47,9 proc.) mokinių mano, kad labai svarbu gebėti sukurti netradicinę, menišką kompoziciją, tačiau labai aukštu raiškos lygiu pasižymėjo tik penktadalis (19,3 proc.) mokinių. Pažymėtina, kad šiek tiek aukštesnis gebėjimo išreikšti atskirų muzikinių frazių meninę jungtį raiškos lygis, daugiau priartėjantis prie mokinių nurodyto teorinio reikšmingumo (labai svarbiu nurodė 12,2 proc., o labai aukštas raiškos lygis – 15,6 proc.).

5 pav. Mokinių požiūrių į lyderystės meniškumo raišką muzikinėje veikloje ir savo meniškumo raiškos aukščiausių vertinimų skirstinys (proc.)

Diskusija (Išvados)

Lietuvai įsitvirtinant Vakarų erdvėje švietimas turi stiprinti visuomenės kūrybines galias, kurti alternatyviojo ugdymo modelius, atliepiančius individualius asmens ugdymo poreikius (*Valstybinės švietimo strategijos 2013–2022 metų nuostatos*, 2012). Šiame ugdymo procese pasikeičia mokytojo vaidmuo, atsiranda naujos sąlygos kryptingai pedagoginei sąveikai, orientuotai į visapusiškos besimokančiųjų asmenybės galių sklaidą. Mūsų tyrimo metu buvo siekiama išryškinti viduriniojo mokyklinio amžiaus (14–16 metų) mokinių lyderystės raiškos muzikinėje veikloje tendencijas. A. Akelaičio ir R. Malinausko (2013) tyrimo duomenys patvirtino, kad paaugliams (berniukams ir mergaitėms) svarbiausios instrumentinės vertybės yra lyderystė ir atkaklumas. Čia pat turime pastebėti, kad asmenybės raida bei darna priklauso nuo to, kaip ir kokios vertybės įsisamoningamos, aktualizuojasi (Martišauskienė, 2010). Pedagogams tai labai svarbi išvalga, nes ko nors išmokyti geriausiai galima tada, kai ugdytiniams sukuriamos aplinkybės, atitinkančios jų vertybes.

Remiantis problemos tyrimui reikšmingais mokslininkų teoriniais darbais ir įžvalgomis, lyderystė šiame straipsnyje apibrėžiama kaip asmenybės kryptingumą, charakterį, gebėjimus nusakančių bruožų visuma, muzikinėje veikloje besireiškianti muzikinės raiškos (dainavimo, grojimo, kūrybos) iniciatyvumu, kūrybiškumu, meniškumu bei inovatyvumu. Mūsų tyrimas parodė, kad mokiniai labai svarbiomis lyderystės muzikinėje veikloje apraiškėmis nurodo *inovatyvumą*, pasireiškiantį grojimo originalumu bei *iniciatyvumą*, pasireiškiantį dainavimo laisvumu. Svarbūs lyderystės muzikinėje veikloje rodikliai, mokinių nuomone, yra *kūrybiškumas* (dainavimo savitumas) ir *meniškumas* (kūrybos pagrįstumas). Išryškėjo, kad mažiausiai svarbiomis lyderystės apraiškėmis mokiniai laiko meniškumo komponento gebėjimus (jausti atliekamo muzikos kūrinio visumos dermę; išreikšti atskirų muzikinių frazių meninę jungtį). Tikėtina, kad šių gebėjimų lavinimas gali turėti įtakos vyresniųjų mokinių lyderystės raiškos plėtotei.

Tyrimas parodė, kad viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystė muzikinėje veikloje labiausiai reiškiasi muzikos interpretavimo (dainavimo, grojimo) kokybe. Šio amžiaus mokinių *lyderystės raiškos* muzikinėje veikloje lygis nėra aukštas, mat nustatytas nepakankamas muzikinės kūrybos komponento lygmuo. Paaiškėjo, kad sunkiausiai mokiniams sekasi savarankiškai kurti muzikines kompozicijas, ritmines deklamacijas, taikyti improvizavimo elementus interpretuojant muziką. Ypač sudėtinga veikla – analizuoti ir tobulinti savo muzikinę kūrybą. Panašias išvadas daro ir kiti autoriai (Girdzijauskienė, 2004; Tavoras, 2011; Girdzijauskas, 2012), tirdami muzikinės veiklos poveikį ugdytinių asmenybės ugdymui.

Atskleista, kad viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystė muzikinėje veikloje labiausiai reiškiasi *inovatyvumu* (atlikti muzikos kūrinį skirtingomis nuotaikomis (41,6 proc.), *kūrybiškumu* (papildyti mimika, judesiu dainos atlikimo variantus (37,4 proc.), taip pat *iniciatyvumu* (raiškiai padeklamuoti dainos tekstą, suprasti pagrindinę mintį, dramaturgiją (34,9 proc.) ir *meniškumu* (grožėtis atliekamu kūrinium, atskleisti jo asmeninį supratimą (29,0 proc.). Atskleistas reikšmingas skirtumas tarp viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių lyderystės visų apraiškų empirinių požymių respondentų nurodyto gana aukšto svarbos lygio ir daug žemesnio šių požymių raiškos praktinėje muzikinėje veikloje lygio rodo pasirinktos temos aktualumą ir galimybes skatinti lyderystės plėtrą bendrojo ugdymo mokykloje.

Remiantis šio tyrimo duomenimis rekomenduojamos šios viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių muzikinės veiklos įtakos optimizavimo lyderystei strategijos: 1) mokinių savarankiško įsitraukimo į muzikinę kūrybinę veiklą skatinimas (stiprinant socialiai prasmingos veiklos panaudojimą); 2) muzikinės kūrybos reikšmingumo ir panaudojimo muzikos pamokoje stiprinimas; 3) mokytojų ir mokinių dalyvavimo bendroje muzikinėje kūrybinėje veikloje plėtotė; 4) besimokančiųjų skatinimas reflektuoti ir įsivertinti savo veiklą. Skatinant mokinių savarankišką įsitraukimą į muzikinę kūrybinę veiklą, tikslinga pateikti mokiniams įvairias patrauklias pasirinkimo alternatyvas muzikos pamokose bei muzikinėje projektinėje veikloje. Aukštesniųjų klasių mokiniai pajėgūs

dirbti savarankiškai, todėl mokytojas tik pateikia nuorodų, kur galima rasti vienokios ar kitokios reikiamos informacijos, išteklių. Kūrybinio proceso metu ugdomas mokėjimas mokytis, o pristatydami ir analizuodami savo kūrinis mokiniai ugdomi gebėjimą reflektuoti. Noras atskleisti individualias mokinio lyderio savybes, poreikis integruoti muzikos mokymą skatina aktyvių metodų taikymą ugdymo(si) procese, o šie skatina mokytojų veiklos kūrybiškumą ir iniciatyvas.

Mūsų tyrimo ribotumas yra tas, kad rezultatai yra grindžiami tik apklausos duomenimis. Manome, kad galimi tolesni tyrimai, kuriuose būtų gilinamasi į sociodemografinių veiksnių (lyties, amžiaus, mokyklos tipo, dalyvavimo pasirenkamojoje (neformaliojoje) muzikinėje veikloje, įvairiuose mokinių individualių saviraiškos poreikių tenkinimo būreliuose, meno mokyklose) įtaką mokinių lyderystės raiškai, taip pat tyrimai, kurie leistų išryškinti aukštesniųjų klasių mokinių lyderystės kaitos tendencijas, pritaikius anksčiau minėtas lyderystės plėtojimo muzikine veikla strategijas.

Taip pat labai svarbu išsiaiškinti pedagoginius veiksnius ir potencialias pedagogų veiklos galimybes, ugdant mokinių lyderystę muzikos pamokose. Dauguma švietimo tyrėjų, analizuojančių mokymosi sėkmę, mokytojui priskiria didžiausią atsakomybę už sėkmingą mokinio mokymąsi, pasiekimus, pažangą ir rezultatus (Frost, 2008; Helmke, 2012). Todėl svarbiausias vaidmuo organizuojant mokinių lyderystės raišką plėtojančią muzikinę veiklą, tenka mokytojui – tiesioginiam ugdymo proceso kūrėjui, parenkančiam ir planuojančiam muzikinio ugdymo kryptį ir turinį, pagal mokinių savybes numatančiam ugdymo strategiją ir konkrečius uždavinius, prognozuojančiam mokinio asmenybės ugdymąsi, kūrybiškai derinančiam mokymo metodus ir priemones (Girdzijauskienė, 2004). Kitais žodžiais tariant, nuo muzikos mokytojo asmenybės (dvasinio turtingumo, sugebėjimo išvelgti mokinio asmenybę), pedagoginio pasirengimo ir edukacinės veiklos labai priklauso ir mokinių lyderystės plėtra bendrojo ugdymo mokykloje.

Literatūra

- Akelaitis, A., Malinauskas, R. (2013). Viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių vertybių raiška per kūno kultūros pamokas. *Pedagogika*, 112, 73–78.
- Barkauskaitė, M. (2001). *Paaugliai: sociopedagoginė dinamika. Monografija*. Vilnius: VPU leidykla.
- Barkauskas, V. (2013). *Improvizavimo atliekant dainas pradmenys. Dainos vaikams ir jaunimui. Metodinė priemonė su CD*. Vilnius: Edukologija.
- Bass, B. M. (1998). *Transformational Leadership: Industrial, Military, and Educational Impact*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Blandford, S., Jackson, C. (2010). *Lyderystė vardan mokymosi*. Švietimo aprūpinimo centras.
- Bruzgelevičienė, R., Nedzinskaitė, R. (2012). Mokslininkės, kaip paskirtosios lyderės, vaidmuo įgyvendinant švietimo reformą. *Pedagogika*, 108, 17–30.

- Bujokaitė, M. (2010). Mokytojo lyderystė: galimybės ir pavojai. In *Mūsų socialinis kapitalas – žinios: mokslinė konferencija, pranešimų medžiaga*. Kaunas.
- Cibulskas, G., Žydzūnaitė, V. (2012). *Lyderystės vystymosi mokykloje modelis. Monografija*. Vilnius: Lodvila.
- Daugėlienė, J., Strakšienė, D. (2012). Būsimųjų muzikos mokytojų požiūris į muzikinės improvizacijos panaudojimo galimybes ugdant(is) kūrybiškumą. *Mokytojų ugdymas*, 18 (1), 102–116.
- Finkas, D. (2010). *Kokio mokyklos vadovo mums reikia? Vadovo funkcijos ir kompetencijos*. Prieiga per internetą: <http://www.slideshare.net/TimeForLeaders/dr-deanas-finkas-kokio-mokyklos-vadovo-mums-reikia-5703758>.
- Frost, D. (2008). 'Teacher leadership': Values and Voice. *School leadership and Management*, 4 (28), 337–352.
- Gaižutis, A. (1988). *Vaikystė ir grožis*. Kaunas: Šviesa.
- Girdzijauskas, A. (2012). *Aukštesniųjų klasių mokinių dorovinės kultūros ugdymas muzikine veikla. Monografija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Girdzijauskienė, R. (2004). *Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas muzikine veikla. Monografija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Girdzijauskienė, R. (2003). *Vaikas, muzika, kūryba*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Hargreaves, A. (2007). *Tvarioji lyderystė ir augimas švietime: kuriant ateitį ir išsaugant praeitį*. Prieiga per internetą: <http://www.lyderiukas.smm.lt/11/index.php/isversti-straipsniai/2007/179-vertimai-2007-1.html>.
- Helmke, A. (2012). *Pamokos kokybė ir mokytojo profesionalumas: diagnostika, vertinimas, tobulinimas*. Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.
- Hersey, P., Blanchard, K. H., Johnson, D. E. (2007). *Management of Organizational Behavior: Leading Human Resources*. Prentice Hall.
- Jay, M. (2010). *Leadership That Gets Results!* Prieiga per internetą: <http://www.hbsp.harvard.edu/hbsp/proddetail.asp/4487>.
- Kompiuterinių muzikos technologijų bendroji programa mokiniams, besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programą*. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. rugsėjo 6 d. įsakymu Nr. ISAK-1790.
- Kvieskaitė, E. (2008). Švietimo lyderių kompetencijų kaita postmodernizmo epochoje. *Visuomenės darni plėtra: problemos ir perspektyvos*, 5.
- Lambert, L. (2011). *Lyderystės gebėjimai ir tvari mokyklų pažanga*. Kaunas: Vitae Litera.
- Longitudinio Lietuvos švietimo lyderystės raiškos tyrimo metodologija ir instrumentai*. (2012). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
- Leithwood, K., Day, Ch., Sammons, P. (2006). *Successful School Leadership: What It Is and How It Influences Pupil Learning*. Nottingham: National College for School Leadership.
- Lieberman, A., Miller, L. (2004). *Teacher leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.

- Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. *Meninis ugdymas*. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433. Prieiga per internetą: <http://www.pedagogika.lt>.
- Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos vidurinio ugdymo bendrosios programos. *Meninis ugdymas*. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. V-269. Prieiga per internetą: <http://www.pedagogika.lt>.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. (2011). *Valstybės žinios*, 2011-03-31, Nr. 38-Nr. 38-1804.
- Litwin, G., Stringer, R. (2008). *Six Leadership Styles*. Harvard: Harvard Business School.
- Masiulis, K., Sudnickas, T. (2007). *Elitas ir lyderystė*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
- Martišauskienė, E. (2010). Paauglių savęs vertinimo sklaida ir kaitos tendencijos reformuojamoje mokykloje. *Pedagogika*, 100, 64–69.
- Marzano, R. J., Waters, T., McNulty, B. A. (2011). *Veiksminga mokyklų lyderystė. Nuo mokslinių tyrimų iki rezultatų*. Prieiga per internetą: <http://www.lyderiukas.smm.lt/11/index.php/isversti-straipsniai/2007/179-vertimai-2011-1.html>.
- Northouse, P. G. (2009). *Lyderystė: teorija ir praktika*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
- Paulavičienė, E. (2007). Lyderystė visuotinės kokybės vadybos kontekste. *Ekonomika ir vadyba-2007, tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: KTU.
- Pileckienė, D., Žadeikaitė, L. (2009). Vadovo lyderystės gebėjimų ugdymas socialines paslaugas teikiančiose organizacijose. *Socialinis ugdymas: mokslo darbai. Socialinio darbo vadyba*, 10 (21).
- Paris, A. C., Sedano, A. R. (2011). Music leadership in opera stage direction Strehler and virtual art training. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15, 1328–1333.
- Piaw, Ch. Y., Hee, T. F., Ismail, N. R., Ying L. H. (2014). Factors of Leadership Skills of Secondary School Principals. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 116, 5125–5129.
- Rinkevičius, Z. (2002). *Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje (psichopedagoginiai ir filosofiniai aspektai)*. Mokslinė monografija. Klaipėda: Klaipėdos laikraščio leidykla.
- Regelski, T. A. (2006). *Estetinės ir praktinės muzikos filosofijos taikymas formuojant muzikinio ugdymo programos teoriją*. Helsinkis: Niujorko valstybinis universitetas.
- Rupšienė, L., Skarbalienė, A. (2010). The characteristics of teacher leadership. *Tiltai*, 4 (53), 67–76.
- Semeckas, A. (2014). Gero vadovavimo mokyklai ir sėkmingo mokinių mokymosi sąsajos. *Švietimo problemos analizė*, 2014, sausis Nr. 1. 2014, sausis Nr. 1 (106)
- Silins, H., Mulford, B. (2002). *Leadership and school results*. JAV: Kluwer Academic.
- Stogdill, R. M. (1990). *Handbook of leadership: a Survey of Theory and Research*. New York: Free Press.
- Šilingienė V. (2012). *Lyderystė*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
- Tavoras, V. (2011). *Būsimų muzikos mokytojų meninės individualybės raiška*. Mokslo studija. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Valstybinės švietimo strategijos 2013–2022 metų nuostatos*. (2012). Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015.

Valuckienė, J., Žvirdauskas, D. (2009). *Mokyklų lyderiai tyrėjų akimis*. Prieiga per internetą: <http://www.lyderiukas.smm.lt/11/index.php/rinkiniai-straipsniai/lietuvos-autoriai/21-straipsniai-lietuvos-autoriai/232-str6.html>.

The Tendencies of Middle School Age Students' Leadership in Music Activity

Jolanta Lasauskienė¹, Gintarė Jasionienė²

¹ Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Education, Department of Music, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, Jolanta.lasauskiene@leu.lt

² Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Education, Department of Music, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, jasioniene.gintare98@gmail.com

---

Summary

Contemporary music education particularly emphasises the objective to humanise the process of education, i.e., to focus on the individuality of the learner, to stimulation of his / her self-expression and abilities to assume the role of a leader. The article analyses the expression of leadership of basic school learners (aged 14–16) in music activity, which was explored during the research conducted in Alytus basic schools. The significant difference was established between the high level of importance of all the empirical features of manifestations of leadership (initiative, creativity, artistry, innovation) and a considerably lower level of expression of these empirical features in music activity. This substantiates the topicality of the chosen theme and possibilities of enhancing expression of leadership in basic schools.

The object of the research: the tendencies of middle age school students' leadership in music activity.

The aim of the research: to highlight the tendencies of middle age school students' leadership in music activity.

The characteristics of the sample. The research sample embraced 8–10th formers from Alytus "Šaltiniai" Basic School (n = 152) and "Dainava" Basic School (n = 86). The total number of school learners in the survey equalled 238 respondents (117 females and 121 males).

The following **conclusions** are drawn in the article:

On the basis of the insights of researchers, in this article leadership is determined as an integral individuality of personality, which is manifested in music activities through initiative, creativity, artistry and innovation of music activity (singing, music playing, creation): initiative reveals itself through fluency in singing, focused music playing, consistency of creation; creativity –

individuality of singing, expressiveness of playing music, originality of creation; artistry is seen through depth of singing, focused playing, substantiation of creation; innovation – through non-standard singing, original style of playing, variety of creation.

The analysis of expression of middle school age students' leadership revealed that school learners' leadership in music activity was most frequently expressed through innovation (originality of playing), creativity (individuality of singing), initiative (fluency in singing) and artistry (focused playing), i. e., through quality of music performance (singing and playing music).

Most difficulties are encountered when school learners have to self-dependently arrange, create music, to analyse and improve own musical compositions independently and with help of a teacher. Such results have been partially predetermined by limited experience of music creative activities of senior school learners.

The research revealed that the level of leadership expression of middle age school learners' leadership in music activity is not high because of the established insufficient level of components of music arrangement (improvisation, creation of musical compositions).

The significant difference was established between the importance of all the empirical features of manifestations of leadership (initiative, creativity, artistry, innovation) and the level of expression of these features in practical music activity. This demonstrates the topicality of the chosen theme and possibilities of development of expression of school learners' leadership through music activity in general education schools.

Keywords: *leadership, music activity, model of leadership expression in music activity, basic school, middle school age.*

Įteikta / Received 2014-05-05
Priimta / Accepted 2014-08-30